

ORGLER I OSCARS

Erik Boström spelar musik av Bach, Alain, Reger och Hindemith på Marcussenorgeln i Oscarskyrkan, Stockholm.

A	Johann Sebastian Bach Preludium 9 och fuga Essdur (BWV 552) 16'10"	
	<i>Preludium 9'03"</i> <i>Fuga 7'05"</i>	
	Jehan Alain Variations sur un thème de Clément Jannaquin	5'35"
	Jehan Alain 2 ^e Fantaisie	5'40"
B	Max Reger Tocatta och Fuga Op 59:5-6	8'45"
	<i>Tocatta 3'40"</i> <i>Fuga 3'05"</i>	
	Paul Hindemith Sonat I (1937)	17'53"
	<i>Sats I: Meint schnell - Lebhaft 7'30"</i> <i>Sats II: Sehr langsam - Phantast. frei - Ruhig bewegt 10'25"</i>	

Johann Sebastian Bach (1685-1750) har med *Preludium och fuga Essdur* (BWV 552) skapat ett av orgellitteraturens största verk. Det tyckas 1739 under Bachs tid som Thomaskantor i Leipzig och utgör inledning och avslutning av "Dreiter Teil der Klavierübung", den stora samlingen korallbearbetningar som även idag kallas "Orgelmässan".

Preludiet (vars första del ofta används som "orgelmusik") har tre teman syfrån på de olika personerna i Treenigheten: Fadern, Sonen och den Helige Ande. Faderns tema, som inleder stycket, kännetecknas av sin skarpt pu slörande rytm i fransk uvertystil. Efter en kort övergång med effekter kommer Sonens tema, karaktäriserat av utrycksfulla synkoper — en symbolisk lidansätt. Andens tema är en snabb, nådlydande skalorörelse, och detta tema bearbetas i frugad form.

Fugan är en trippelfuga, dvs den består av tre delar med var sitt tema. Det rör sig även här om en symbolisk framställning av Treenigheten. Den första fugan är femstämmig och har ett lugnt och majestätiskt tema (Gud, Fadern), den andra (Sonen, Frönsönnen) har ett rörligare tema som efter ett tag kopplas samman med det första temat. Den Helige Ande gestaltas i den tredje fugan på ett livfullt, dansant tema i 12/8-takt. Också här kommer första temat in och företräder på så sätt de olika fägarna med varandra. Avslutningen av detta magnifika verk präglas av jublande glädje.

Jehan Alain (1911-1942) är med sin rika begåvning, sin sörpräglade fantasi och sitt personliga tonspråk en av de främsta gestalterna i 1900-talets franska orgelkonst. Han rycktes bort i förtid under andra världskriget vid en krigsplanöver önsa Saumur.

Variations sur un thème de Clément Jannaquin (Variationer över ett tema av Clément Jannaquin) tillkom 1926. Alain anknyter i fråga om skrivsätt och val av orglens klanger till barocktidens franska orgelmusik. Temat, en vacker kärleksång, härifrån egentligen inte från tonsättaren Jannaquin utan från en annan, anonym 1500-talskomposition, och det har kommit in i en samlingsbok från 1829.

Alains stora intresse för utomeuropeisk musik kommer fram i den ömsom drömmarck, ömsom dramatisk uppflammande *Deuxième Fantaisie* (Fantasi nr 2), även den komponerad 1936. Det är från Nordafrika som tonsättaren här hämtat sin inspiration. Man känner igen *tonglödar* från ortomjuren och från minarets bönutropare.

Max Reger (1873-1916) hör till de mest betydande tyska tonsättarna från tiden kring sekelskiftet. Hans produktion är enorm och omfattar alla genrer utom operan. I sin musik anknyter han ofta till barocktidens formtyper (tocatta, fuga, passacaglia m.m.). Bach var för honom "början och slutet på all musik". Dessa musikerformer förenas av romantikern Reger med djurv, kromatisk harmonik och uttrycksfull dyamak.

Orgelverken intar en framstående plats i Regers musikskapa. De omfattar såväl stora och monumentala, ibland halvtimmeslånga verk som smärre stycken, utgivna ihopvis. Från en av dessa samlingar, "Zwölf Stücke für die Orgel" (Tolv stycken för orgel) op. 59 med tillkomst 1901 är *Tocatta d-moll och Fuga D-dur* hämtade (nr 5 och 6 i samlingen).

Den virtuosa briljanta toccatan med dess kontrasterande ställningar mottar parti här till Reger mest uttrycksfulla verk. Fugan är utformad som ett enda stort accelerando och crescendo — från orglens alla svagaste otypp upp till fullt verk.

Den tyske tonsättaren, altviolinisten och musikteoretikern **Paul Hindemith** (1895-1963) förknippas kanske framför allt med mellankrigstidens neoklassicistiska strikning, den som sökte sig bort från romantikens "subjektivitet" och eftersträfvade en mer "objektiv" musik ofta i anslutning till äldre tiders musikformer. Hindemiths största insats ligger på orkester- och kammarkorsets område. Mycket berömd är också hans opera "Matti der Mäker".

På 1930-talet komponerade Hindemith en lång rad sonater för olika instrument, däribland tre för orgel. Den första och den andra tillkom 1937, den tredje 1940. Den första orgelkonserter är den mest omfattande av de tre. Den präglas av livfullhet, rytmisk spänst och fantasfull formgestaltning. Första satsen har en energisk och kraftfull inledning (*meist schnell*) som efterföljs av en rörligare del (*lebhaft*) i 3/8-takt. Andra satsen är tredelad och börjar med ett långsamt, innerligt parti (*sehr langsam*), där en uttrycksfullt melodisk ackompanjerar av droppande pizzicato i pedalen. Därefter kommer en fri fantasifull (*phantastisch, frei*) med dramatiskt recitativ, snabba passager och motoriskt rytmiska snemitt och till sist en mjuk, pastoraliserad sats (*ruhig bewegt*) med ett mutt, dansant mottorparti och ett stilla slut i pianissimo.

Oscarskyrkans orgel byggdes 1949 av Marcussen & Son, Aabenraa, Danmark. Dispositionen utarbetades av Alf Lindér och orgelbyggmästaren Sybrand Zachariassen. För info-

nationer svarade Sybrand Zachariassen, Paul-Gerhard Andersen och A Whilding. Från den tidigare orgeln behölls förvretket, som dock omdisponerades och ny stonades.

År 1900 tillkom två kombinationer samt tillbyggnad av stämna (Lunda maris 8") i resondentverket. Dessa arbeten utfördes av Bruno Christensen & Søener, Tingel, Danmark. Samtliga har orgeln 78 stämmor fördelade på fyra manualer och pedel.

Erik Boström är sedan 1984 orgelnist i Oscarskyrkan i Stockholm, där han efterträtt sin lärare Alf Lindér. Han är född 1947, har studerat vid Musikhögskolan i Stockholm och tagit kyrckmusikernämningarna samt är 1975 soloflöjtelärare i Mariehamn. Han har under flera perioder denotom studier för Margareta Claire Alain i Paris på stipendium.

Erik Boström har en rad repertoar som också innefattar världsmusik (bl a uruppförelser). Ofta återkommande på repertoaren är franska barockmusikern, Bach, Buxtehude, Max Reger, Jehan Alain och Messiaen. Han koncentrerar i Sverige och utomlands och har gjort ett flertal inspelningar för svensk och västtysk radio. Under 1988 inspelade han i Oscarskyrkan Mess ses samtliga orgelverk.

Erik Boström har även en film bakgrund med konthistoria och latin som huvudämnen.

Inspektionen gjordes i Oscarskyrkan den 23 och 24 februari 1988 av Bertil Gerpe som också tog några material. Vid det digitala uppdraget användes Sontag P1-N200 kopplad till en EEL-Aminor med AKG C31 som huvudmikrofon och AKG EB 414 som sidmikrofoner. Vid upptagningen överfördes det digitala materialet till Studer 807 analoginspelning och BASF tape 911 via Dally SR. Monitoreringen vid inspektionen Skönlund HD 540 Rekorder, vid redigeringen Audio Pro A4-1. Göring Cutting Room, grönning Grönning. Omöjligt att tagna i Anders Kjällander, svenska Kvinnor i Berlin Ge 194, korolltänare till korvengör av Roger Tannenberg. Texten är skriven av Erik Boström och översatt av Janus G Tantor. Trycket gjordes i Sverige. Produktion: Johan Boström © & © 1988, Program Musik AB, Stockholm MADE IN SWEDEN